

FRA DEN ROMERSKE JERN- ALDER I TRØNDELAGEN

AV

A. BJØRN

DET KGL. NORSKE VIDENSKABERS SELSKABS SKRIFTER 1919. Nr. 6

AKTIETRYKKERIET I TRONDHJEM

1920

Fra den romerske jernalder i Trøndelagen.

Arkæologiske landskapsundersøkelser, slik som de foreligger fra Danmark og Sverige, hvori der tages hensyn saavel til oldsakernes vekslende former som til gravene, deres utbredelse og beliggenhet langs gamle veie og i forhold til nutidens bebyggelse, lar sig endnu ikke utføre for nogen norsk landsdels vedkommende. Dertil er der i marken foretat alt for faa undersøkelser med det formaal at kartlægge de faste fornlevningers beliggenhet indbyrdes og i forhold til gaardene. Det er dog neppe tvil om at naar slike arbeider blir foretat, og resultatene kan samles til et større hele, vil mangt og meget av værdi for bebyggelseshistorien indvindes, gamle færdselsveie vil træde frem, og der vil kunne pekes paa gamle kulturcentra inden bygderne, som alt i forbindelse med oldsakerne vil bidra til en dypere og inderligere forstaaelse av oldtidens liv og kultur i det enkelte som i det hele. Indtil slike undersøkelser foreligger, vil et arbeide som har til hensigt at vise kulturens gang i oldtiden eller i enkelte av dens perioder bli noget ensidig, idet man væsentlig er henvist til at bygge paa mere eller mindre tilfældig fremkomne oldfund; men det har dog sin store betydning at kjende hvad disse vet at berette om kulturutviklingen inden et avgrænset omraade, — smaa eiendommeligheter som i en større sammenhæng kanskje mere vilde utjevnes og forsvinde, stilles i en landskapsundersøkelse lettere i relief. Det er da som et forarbeide for en slik specialundersøkelse over Trøndelagen i jernalderen at disse sider fremlægges. Det vil her kun bli en tilrettelæggelse av et betydningsfuldt, men litet paaagtet materiale. Først og fremst har det været hensigten at vise hvad Trøndelagen kan opvise av fremmede importsaker i den romerske jernalder og i tilslutning hertil at peke paa enkelte fund som kan siges at ha betydning for en rigtig opfatning av periodens begyndelse nordenfjelds samt for vor viden om mere fremtrædende kulturcentra inden omraadet.

* * *

For ret at forstaa den romerske jernalder i Trøndelagen maa vi indledningsvis kaste et blik paa det forutgaaende avsnit av jernalderen. Fra den lange periode som kaldes den *førromerske* jern-

alder foreligger fra hele det nordenfjeldske Norge kun et eneste stykke som med grund kan henføres til dette tidsrum. Det er et kar av klebersten, 25 cm. høit og 22 cm. vidt over munden, med sin største vidde ved den runde bund. Saavel ved dette træk som ved at det like under munden har et bredt og tydelig forsænket bælte slutter det sig nær til den gruppe, hvorav en repræsentant er avbildet som fig. 42 paa pl. VII i Oldtiden III og av S h e t e l i g henføres til M o n t e l i u s' periode III av jernalderen¹. Av betydning for kronologien er videre fundomstændighetene. Det er fundet ved *Vikstrøm* paa *Hitra*, Sørtrøndelag, dypt i en myr² og maa vel sees i sammenheng med de myrfundne lerkar fra førromersk tid paa Vestlandet³. Bortset fra dette enkelte fund frembyder hele den førromerske jernalder inden vort omraade endnu et fuldstændig vacuum, som ogsaa fortsætter ind i den romerske jernalder, idet det, som det vil fremgaa av den følgende redegjørelse, først er ved midten av dette tidsrum at fundene atter begynner at vise sig, men da ogsaa i relativt stort antal og karakterisert ved fremmede importsaker av romersk oprindelse.

Blandt disse fremmede saker som den romerske kulturindflydelse bringer op til Trøndelagen og det nordenfjeldske Norge, er det særlig en enkelt gruppe som træder i forgrunden og fanger oppmerksomheten, nemlig *bronsekarrene*, hvorav der nu kjendes et forholdsvis betydelig antal⁴. Det er ved en behandling av perioden naturlig at begynde med dem, og som vort utgangspunkt tar vi da de vigtige fund som for et halvt aarhundrede siden fremkom ved *Gjeite*, *Frol*, i nærheten av Levanger. Paa den høideryg hvorpaa selve gaarden *Gjeite* ligger, har der været et stort gravfelt, hvorav der endnu findes enkelte rester⁵. Her blev der i 1868 av kontrollør B. M o s l i n g foretat en undersøkelse av fem gravhauger, hvorav to viste sig at være tomme. Om gravningen foreligger der en beretning⁶, som desværre med hensyn til sakkyndighet og detaljoplysninger lar adskillig tilbake at ønske. Dette er saa meget mere be-

¹ H. S h e t e l i g, Den førromerske jernalder i Norge, Oldtiden 1913, s. 124.

² T. 3767.

³ H. S h e t e l i g, Myrfund av lerkar fra tidlig jernalder, Oldtiden 1913, s. 33 ff.

⁴ Her som altid gjælder det at det som er os levnet, kun er en brøkdelen av det som engang var. Dette fremgaa tydelig av de mange beretninger om fund av bronsekar som nu er tapt. Bare i de færreste tilfælder kan der imidlertid av beretningerne eller paa grundlag av andre tilfundene høre og endnu bevarte oldsaker sluttet noget om karrenes art og tid.

⁵ K. R y g h, Faste fornlevninger og oldsagfund i Nordre Trøndhjems amt, s. 98.

⁶ Ab. 1868, s. 13 ff.

klagelig som de angjældende fund uten tvil er de mest betydningsfulde fra Trøndelagens romerske jernalder. Det fremgaar dog av beretningen at den først undersøkte haug (A) bestod av rullesten og grus med tre store stenheller paa bunden i haugens midte¹. Der nævnes intet om hellernes stilling, men da der gjøres opmerksom paa at overliggeren manglet, tør man vel opfatte hellerne som dele av et daarlig bygget gravkammer slik som man jevnlig finder dem i graver fra romersk jernalder². Hellernes størrelse tyder ogsaa paa at graven har indeholdt ubrændt lik og ikke er nogen brandgrav som det formodes i gravningsberetningen. I museets nye seddelkatalog er ogsaa fundet under hensyntagen til oldsakernes konserveringsstand opført som skeletgrav.

Av det rike utstyr i graven³ maa særlig fremhæves nogen brudstykker av et eiendommelig *bronsekar*. Om formen kan intet sikkert uttales, men det tør formodes at karret eller kjedelen har været

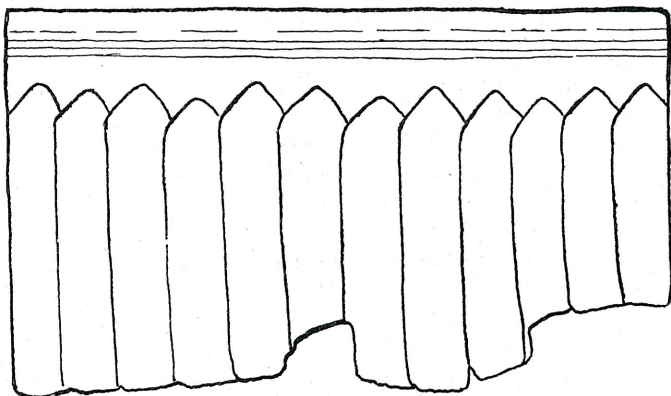


Fig. 1. $\frac{3}{4}$.

lav og vid med utoverbrettet mundingsrand og uten særskillt fot. Den noget konvekse staaflate er 12 cm. i tvermaal og som vanlig orneret med sirkler om et punkt i bundens midte som fælles centrum. I det hele maa karret siges at ha været et særdeles vakkert stykke av en elegant utførelse som røper en fuldkommen teknik, idet tykkelsen i dets vægge neppe beløper sig til 1 mm. Hvad der imidlertid er av særlig interesse ved dette kar, er dets indvendige ornering. Medens det utvendig er ganske glat med undtagelse av

¹ L. c. s. 15 ff.

² H. Shetelig, Die norwegischen Skeletgräber der Völkerwanderungszeit, Prähistorische Zeitschrift IV 1912, s. 352.

³ Fundet har inventarnummer T. 467 ff.

nogen fint indridsede parallelle linjer, er det indvendig prydet med indtrykte vertikale linjer som oventil er forbundet med vinkelbøiede streker, saa ornamentet faar et palisadelignende utseende (fig. 1). Linjerne synes at ophøre et stykke ovenfor bunden uten her at være indbyrdes forbundne. Dette ornament, som paa indsiden træder saa tydelig frem, vises kun svakt paa utsiden, som det paa sine steder gir utseende av en lav kanellering. Det palisadelignende ornament dækker dog kun en del av karrets indre, der forekommer ogsaa et andet ornamentsystem, men der er for litet bevaret til at dette kan erkjendes i sin helhet. Fig. 2 viser hvad som er levnet av det.

I den litteratur som har staaet til min raadighet, har jeg ikke kunnet finde noget helt tilsvarende til dette kar med dets eiendommelige indre ornering. I ethvert fald maa slike kar være sjeldne, navnlig i Norden, om de da i det hele kan paavises her. Som følge

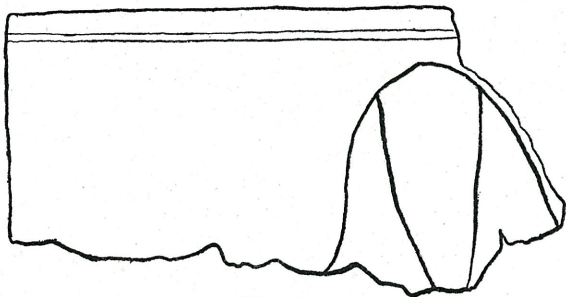


Fig. 2. $\frac{3}{4}$.

av manglende paralleler tør der heller ikke fremsættes nogen bestemt formodning om karrets fabrikationstid, men dets udmerkede kvalitet antyder dog at det tilhører de ældre karformer forarbejdet i den romerske bronseindustri blomstringstid i det 1ste og delvis det 2det aarh. e. Kr. Med dette for øie kan man gaa videre og søke karrets sandsynlige hjemsted bestemt. H. Willers, hvem man skylder en udmerket utredning av den romerske bronseindustri historie, har paavist at i den tid det her kan være tale om, var Capua det sted hvorfra de fineste og bedste bronsekar utgik. Da det andet kar i dette fund med sikkerhet kan paavises at være utgaaet fra en capuansk bronsestøpers verksted, er det sandsynlig at ogsaa det foreliggende kar stammer derfra.

Før vi forlater dette kar, skal vi gjøre opmerksom paa at det ornament som her er kaldt det palisadelignende, gjenfindes paa endel lersitulaer fra meget sen la Tène-tid og keisertiden, som oftest i

forbindelse med mæanderen. G. Schwantes, som har behandlet disse lerkar¹, ser i denne ornering et utslag av lyst til variation i lerkarornamentiken². Det synes dog mindre rimelig at et saavidt utbredt ornament alene skulde skyldes en lyst til at variere i mønstret. Snarere kunde man anta en paavirkning fra bronsekarrene. Det har i denne forbindelse sin interesse at finde ornamentet paa et lerkar — fra den kjendte gravplads ved Darzau³ — som tydelig i den utformning foten har faat, røber indflydelse fra bronsekarrene.

Merkelig er ogsaa den anden bronsekjedel i fundet, likesom den foregaaende kun bevaret i fragmenter; men den kan dog godt sees at ha været av den riflede form R. 351. Ører og hank er forsolvet. Ørene, som meget ligner fig. 27 i H. Willers, Neue Untersuchungen, er fæstet til karret ved tapper. Hanken, hvis ene ende mangler, er trind paa midten og flat i enden, hvor den er prydet med smaa indstemplede ringer. Dens avslutning viser tydelig at den er en degenereret ætling av de hanker hvis ender var formet som et svanehode.

Disse riflede bronsekar som Willers betegner som de bedste produkter av den romerske bronseindustri, er sjeldne i norske fund. Til de to eksemplarer som nævnes av O. Rygh⁴, kan nu føies et tredie, som i 1889 fandtes ved *Leangen i Sundalen, Nordmøre*, hvorfra det indsendtes til Trondhjems museum uten nærmere oplysninger⁵. Ogsaa dette kar er defekt, kun den øvre halvdel er bevaret, men det byder paa den lille variation i utstyret at det ikke har ører hverken oventil eller paa siderne.

Ved H. Willers' undersøkelser har man nu et godt og sikkert kjendskap til disse kars alder og hjemsted. Det vites at de er forarbeidet i Capua, hvorfra de ældste stykker levertes kort før den store naturrevolution i aaret 79. Om deres tidsstilling i Norden faaes der besked gjennom de rikt utstyrte sjællandske grave, hvorav de yngste med kar av ømtalte form tilhører tiden omkr. 250 e. Kr.⁶

Til et komplet utstyr av bronsekar hører ogsaa øse og sil som

¹ G. Schwantes, Zur Entwicklungsgeschichte der Mäanderurnen des Elbgebietes, Prähistorische Zeitschrift VII, s. 45 ff. De lerkar som interesserer her, er avbildet fig. 1—4 og 30—33. Jfr. Kemble, *Horae feriales* pl. XXXII fig. 8 og J. Mestorf, *Vorgeschichtliche Altertümer aus Schleswig-Holstein* fig. 403.

² Schwantes, s. 59.

³ Avbildet hos Schwantes.

⁴ Tekst til R. 351.

⁵ Ab. 1889, s. 82.

⁶ H. Willers, Neue Untersuchungen über die römische Bronzeindustrie von Capua, s. 60 f. Jfr. S. Müller, *Juellingefundet, Nordiske Fortidsminder* II, s. 33 f., og F. Kauffmann, *Deutsche Altertumskunde* I, s. 471.

aldrig mangler i de nævnte rike sjællandske grave. De forekommer ogsaa i den her behandlede grav ved *Gjeite*, som i det hele viser en nøie overensstemmelse med de tilsvarende danske. Silen og øsen, av samme velkjendte form som fig. 3, er begge meget medtat. Hullerne i silens bund danner en roset, medens de i siden er ordnet i langsgaaende parallele linjer som danner et liggende S.

Denne grav er ikke den eneste fra det nordenfjeldske som har leveret sil og øse av bronse. Det samme sæt kjendes fra øen *Lines* i *Bjørnør* pgd., vel det nordligst kjendte findested for romerske industriprodukter, bortset fra glasperler. I en røis ved *Sørgaarden* paa *Lines* fandt man for mange aar siden i et lag med «kul og aske» originalerne til fig. 3. Som sædvanlig laa silen inde i øsen. Over disse var hvælvet et lavt og vidt bronsekar, hvorav nu kun fotskiven og endel av den tykke mundingsrand er bevaret¹. Andre

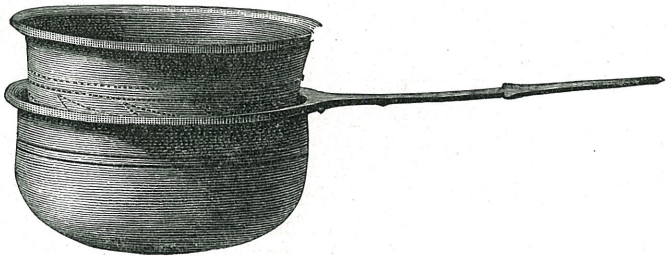


Fig. 3.

oldsaker iagttoges ikke. Dette fund maa antages at være nedlagt i løpet av det 3. aarhundrede e. Kr., siler og øser av denne form med noget hvælvet bund tilhører tiden ved aar 200 eller overgangstiden mellem ældre og yngre romersk jernalder.

Det er dog ikke bare gjennom sit utstyr av bronsekar at graven i haug A ved *Gjeite* udmærker sig, den indeholder ogsaa et for vort land saa merkelig og interessant stykke som det i fig. 4 avbildede lerbæger, som bestaar av en lav og vid skaal som hviler paa en hul cylindrisk fot. Lerbægret forelaa i fragmenter, som dog er saa store at det med lethed har kunnet rekonstrueres.

Formen er baade gammel og ny i Norden; ti som *Sophus Müller* har fremhævet², hører bægret til en vidt forgrenet familie, hvis aner gaar helt tilbake til bronsealderen, hvor de træf-

¹ K. Rygh, *Fornlevninger og oldsagfund i Søndre Trondhjems amt*, s. 128. Et stykke av bunden av en bronsesil foreligger fra et fund ved *Hallem i Verdalen*.

² *S. Müller*, *Ordning II*, s. 170, og *Vor Oldtid*, s. 494.

fes i Italien og Grækenland, men ogsaa — i guld — i Danmark. Det er da en gjenopleven av en gammel form, som finder sted i det 3. og 4. aarhundrede e. Kr., som er disse bægres blomstringstid nord for Alperne, hvor de har spillet en viss rolle inden «Siedlungs-arkæologien», idet de paa tysk grund er blit opfattet som en oldsaksform karakteristisk for østgermanerne¹, en formodning som ogsaa synes at være vel begrundet. Paa nordisk omraade forekommer slike bægre væsentlig i Danmark, særlig ofte i Jylland², hvor Thorsbjerg mosefund har ydet en række eksemplarer, videre kjendes de fra Fyen³, og fra det østlige Norge foreligger et lerbæger paa fot⁴, som dog i skaalens utformning er sterkt



Fig. 4.

forskjellig fra det her avbildede, men som allikevel maa regnes til samme gruppe. Inden det samlede materiale er det dog ikke ofte man finder en saa vakker og vel utkrystalliseret form som fig. 4, hvis elegante utførelse og sorte, blanke overflate gjør det til et pragtstykke.

¹ G. Kossinna, Über verzierte Eisenlanzenspitzen als Kennzeichen der Ostgermanen, Zeitschrift für Ethnologie 1905, s. 396 f. Jfr. Blume, Die germanischen Stämme zwischen Oder und Passarge, s. 136.

² S. Müller, anf. sted. K. Friis Johansen, Gravpladsen ved Ryom Gaard, Aarb. 1915, s. 194 ff., fig. 2, 4, 7 og 10—11. Neergaard, Sønderjyllands Jernalder, Aarb. 1916, s. 291, fig. 40.

³ F. Sehested, Fortidsminder og Oldsager fra Egnen om Broholm, pl. XXV fig. 2 og XXVII fig. 19.

⁴ J. Petersen, Gravpladsen fra Store-Dal, Norske Oldfund I, pl. XXI fig. 3.

Naar der nu til de ovennævnte saker føies at den døde i graven har hat med et træskrin, hvorav der foreligger dele av jernbeslag. saa er bruksgjenstandene blandt gravgodset gjennemgaat. Mindre rikt har det personlige utstyr været saavidt det nu kan sees, men til de rester som er bevaret av dette knytter der sig adskillig in-

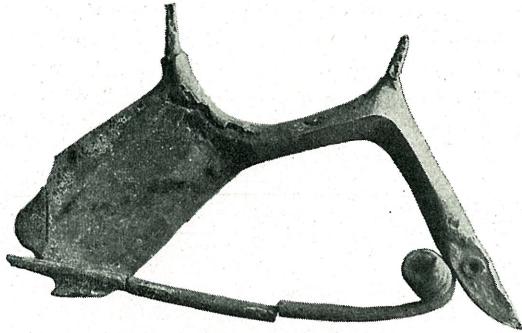


Fig. 5. 1/2.

teresse, da de passer saa noie ind i det kulturmilieu som de foran omtalte fundstykker gir et billede av.

Av særlig betydning er en fibula av sølv med høi naaleskede hørende til *Almgrens*¹ gruppe VII. Selve spænden er gjengit i fig. 5. Til den hører endel løsnede prydelser, nemlig tre større og to mindre, koniske knapper av presset bronseblik, fig. 6 og 7, samt to baandformede stykker likeledes av bronseblik, fig. 8, videre skiveformede og baandformede sølvstykker, som har tjent som un-



Fig. 6. 1/2.



Fig. 7. 1/2.



Fig. 8. 1/2.

derlag for de nævnte bronsestykker, og endelig fragmenter av snoede sølvtraade, der har været fæstet rundt kanten av bronseknappene. I hel tilstand har fibulaen i alt væsentlig lignet fig. 216 hos *Almgren*, men naaleskeden, som paa dette eksemplar er uten prydelser, har paa fig. 5 været belagt med et stykke bronseblik, som det sees paa avbildningen fig. 217 i nævnte verk.

¹ Studien über Nordeuropäische Fibelformen.

Gjennem denne fibula er det mulig at gi fundet en skarpere datering. Som av Montelius og Almgren paavist tilhører formen en tidlig del av yngre romersk jernalder svarende til det 3. aarhundrede e. Kr.¹.

Denne datering av fundet støttes ogsaa av to ensartede og likestore, glatte guldringe av den tidlige og enkle form S. Müller, Ordning II, fig. 90, hvis mest fremtrædende træk er en konveks utside og konkav innside. Ringe av denne type er en næsten fast bestanddel i de trønderske kjedelgrave og skal siden omtales i forbindelse med disse.

En anden haug paa *Gjeite*, i den gamle utgravningsberetning betegnet med F², har dækket over en grav med et ikke mindre rikt utstyr end foregaaende, men da graven tidligere maa ha været utplyndret, var kun faa rester av indholdet nu bevaret. Ved undersøkelsen i 1868 støtte man paa et gravkammer, «som var omtrent 2 alen høit, 6½ alen langt og 1 alen 6" bredt i den ene ende, men kun 20" i den anden. Gravkammeret var bygget paa den maade, at der ved hver af langsiderne var 3 omtrent lige store og 2 alen tykke stene samt en lignende sten for den smale ende og to saadanne i den bredere ende. Det var tydeligt, at rummet tidligere maatte have været undersøgt og forstyrret, da dækhellerne vare borttagne, og kun den ene langvægs 3 stene og den anden langvægs endesten stode paa sin plads, medens alle de øvrige stene vare væltede ud til siderne.»

Av gravgodset fandtes kun levnet en naal av noget blekt guld og 11 tildels riflede smaa sølvstykker.

Guldnaalen er vel konserveret, 4 cm. lang, tenformet og riflet i den ene ende som «Norske Oldfund» I, pl. II fig. 8, og H. S. Heltelig, Vestlandske Graver, fig. 111, altsaa av en type som helt er knyttet til den romerske jernalder.

Av sølvstykkerne er det ene et fragment av en glat fingerring av hovedtype som de ovennævnte guldringe, men langt smalere og i det hele nærmende sig R. 307, som turde være et yngre stykke end S. Müller Ordning, 90; et andet er et 1 cm. langt, smalt og halvcyldrisk stykke med flat underside, paa oversiden riflet i begge ender og glat paa midten. Dette stykke maa ganske sikkert opfattes som en del av foten av en fibula som fig. 201 eller 202 hos Almgren. Atter et tredje stykke, likeledes ganske litet, med langsgaaende rifler, har kanske ogsaa sittet paa en fibula. De øvrige stykker er for smaa til at kunne bestemmes.

Fibulafragmentet og ringen tillater en skarpere datering end naalen alene, idet det med støtte i tilsvarende stykker i en vest-

¹ O. Almgren, anf. arb. s. 98.

² Ab. 1868, s. 18.

landsk grav¹ tør uttales at begravelsen i haug F har fundet sted i det 4de aarhundrede.

Medens de to her nævnte grave maa regnes blandt de ældste skeletgrave fra det nordenfjeldske Norge og saaledes betegner en fornyelse av en gravskik som har været avbrutt siden ældre bronsealder, saa viser den tredje grav ved *Gjeite* tilknytning til den yngre bronsealders og førromerske jernalders fremherskende skik at la den dodes legeme fortæres av en rensende ild.

Dette tredje fund bestaar av en bronsekjedel og skyldes en helt usakkyndig utgravning. Om kjedelen heter det² at den fandtes paa bunden i en haug, 6 alen høi, hvor «den stod paa en stenhelle og var støttet med fire større kampestenene, og over det hele var lagt en større stenhelle.» Kjedelen var, da den fandtes, halvt



Fig. 9.

fylt med brændte ben dækket av et lag næver, men indholdet er nu forsvundet paa et par benstumper nær. Dette maa meget beklages, da der vel blandt de brændte ben har ligget rester av gravutstyret som det jevnlig pleier at være tilfældet i brandgrave av denne art. Nu har man altsaa bare kjedelen at holde sig til, men den er til gjengjæld interessant i sig selv. Kjedelen, som er avbildet i fig. 9, er 33 cm. vid over munden og 16 cm. høi. Den er dannet av et bund- og et overstykke holdt sammen ved smaa nagler. Saavel ved dette træk som ved at kjedelen ikke er støpt, men av hamret bronseblik, skiller den sig skarpt ut fra alle andre trønderske bronsekjedler, men slutter sig til gruppen S. Müller, Ordning II, 184, hvortil saavidt vides intet tilsva-

¹ Et rikt, endnu upublicert fund fra Osterøen.

² Ab. 1868 s. 15, note 1. Kjedelen har inventarnummer T. 483.

rende stykke er fundet i Norge. De 8 kjedler av hamret bronse-blik, som er fremdradd paa Vestlandet¹, er av en anden, mere situlalignende og ældre form. Det kan paavises at fig. 9, bortset fra enkelte detaljer i formen, fuldstændig har motsvaret nævnte type-eksemplar. M. h. t. mundingkanten falder det straks i øinene, at den er uten avslutning; den har hverken en fortykket rand eller en utoverbrættet kant. Denne eiendommelighet forklares ved at den i likhet med citerte eksemplar har hat en jernring langs kanten, hvilket kan sees av at den langs mundingen har mørke flekker som ikke kan være andet end jernrust.

Dette kar øver hvad form og teknik angaar ikke den tiltrækning paa beskueren som saa mange av de øvrige bronsekar i vore fund, men saa er det heller ikke av romersk oprindelse, men et rent barbarisk arbeide². I den form disse kjedler foreligger, er de et produkt av en længere utvikling, hvis første stadium er at søke i forromersk tid. Kronologien belyses gjennom et fund fra Brokjær mark i Jylland³, der viser at denne art kjedler tilhører den ældre romerske periode, eller nærmere bestemt optræder ved eller litt efter dennes midte.

Til en datering av foreliggende grav er kjedelen fig. 9 det eneste holdepunkt. Denne er paa flere steder lappet med paanaglede bronseplater og har saaledes været længe i bruk, før den blev anvendt som gravurne. Det tør derfor være rigtigst at henføre ogsaa denne grav til den yngre romerske jernalder og da vel denne periodes første halvdel. Herved kommer den i tid til at slutte sig ganske nær til graven i haug A.

Hermed forlater vi foreløbig Gjeitegravene. Den sidst omtalte av disse fører os over til en anden gruppe av grave, som er saa karakteristisk for den romerske jernalder i Trøndelagen. Det er de saakaldte «*kjedelgrave*» eller brandgrave med bronsekar som gravurne. I sig selv er disse ret talrike grave fattige og uanselige, saa betragtet enkeltvis byder de ikke paa anden interesse end den som altid knytter sig til et fremmed importstykke fra oldtiden; men set i sammenheng ut fra deres topografiske utbredelse danner de en viktig faktor til forståelse av bebyggelses- og kulturforholdene i Trøndelagen paa den tid det her er tale om.

Det viser sig, at fund av denne art paa tre undtagelser nær forekommer ved det indre av Trondhjemsfjorden, navnlig paa dennes syd- og østside, fra Frosta i syd til Beitstaden i nord, dog med en viss tilbøielighet til særlig at gruppere sig om strøket

¹ V. J. G. s. 31 ff.

² I. Undset, Jernalderens begyndelse i Nordeuropa, s. 307 f. S. Müller, Ordning II, 184.

³ C. Engelhardt, Jernalderens Gravskikke i Jylland, Aarb. 1881, s. 112.

Skogn—Frol. Utenfor dette omraade kjendes kun tre fund. Av disse ligger det ene et stykke inde i landet i *Tiller, Klebu* pgd., Sørtrøndelagen, de to andre ved *Bremsnes* i nærheten av Kristiansund, saaledes ute ved havet. Disse fund, som maa siges at betegne jernalderens egentlige begyndelse i Trøndelagen, viser saaledes en utbredelse analog med bronsealderens fund, som netop er rikest representert i de indtrønderske bygder, men kun svakt ute ved kysten, et topografisk forhold som ogsaa kan iagttages m. h. t. fordelingen av den senere stenalders fund. Forklaringen maa søkes i jordbrukets betydning for disse kulturer, og i Trøndelagen er netop Indherredsbygderne de bedst skikkede for jordbruk.



Fig. 10. $\frac{3}{4}$.

I samtlige disse grave hører kjedelen paa en enkelt undtagelse nær til den form som er blit kaldt Østlandskjedlen med et hævdvundet, men nu uheldig navn, da saa mange eksemplarer er fundet utenfor Østlandet siden dengang. I Undsett anvendte først denne betegnelse. Av det trønderske materiale skal først omtales to kjedler som begge hører til de ældste i sit slags. Den ene er avbildet i fig. 10 og stammer fra *Skjerve* i *Skogn*, hvor den blev fundet i et med sten omsat gravrum i en rois og fyldt med brændte ben¹. Blandt disse fandtes ingen rester av gravgodset, i ethvertfald ikke da den i medtat tilstand indkom til museet. Som den nu foreligger, er den 22 cm. vid over mundingen og ca. 20 cm. høi; bunden

¹ Ab. 1888, s. 170.

mangler. Noget mere beskadiget, men som det godt kan sees, av samme ældre form er en kjedel fra *Egge* i *Stod*. Begge disse stykker har som nærmeste paralleler de kjedler som er fremkommet ved Juellinge paa Lolland, og som av *Sophus Müller* henføres til tiden omkring 200¹. Kjedelen fra *Egge* indeholdt to guldringe av ovenfor omtalte type og er det eneste stykke, for hvilket der foreligger nogenlunde gode fundoplysninger, som viser at det her dreier sig om et eiendommelig gravanlæg. Om findestedet og fundforholdene gjengives her efter *K. Rygh* følgende²:

«I øst for postveien fra *Stenkjer*, men i samme linje langs aasen, ligger i en tæt skov 6 med sten brolagte *kredse*, kun lidet ophøiede over den omliggende jord, hvis rand dannes av større regelmæssigt lagte sten; de ere af lidt forskjellig vidde, den største omtrent 30 m. i tvermaal. Den vestligste af dem blev undersøgt i 1864, idet et stykke i midten af omtr. 6 m. udstrækning blev gennemgravet. Stenene vare noget over almindelige løftestenes størrelse, men et stykke fra midten var der en indre ring af større stene ligesom i omkredsen, der viste sig ophøiet over den øvrige flade. Omtrent i midten fandtes 50 cm. under stenlaget en 50 cm. lang og 30 cm. bred helle, der hvilede paa opstablede mindre stene, og under den omgivet af kul en kjedel af kobber, — — —³».

Det er av betydning her at kjende utbredelsen av denne art grave i Skandinavien. Vel kan der ikke anføres helt analoge anlæg, men nær beslegtede som adskiller sig fra det omhandlede deri at de ikke er brolagte, men aapne eller med kun en enkelt sten i midten. Det indsees dog let at man kun har at gjøre med varianter av en og samme gravform. I vort østlige naboland kjendes runde stenkredser fra ældre jernalder kun paa *Gotland*⁴, som paa saa mange punkter viser arkæologiske forhold forskjellige fra de paa Sveriges fastland, hvorfra runde stenkredse kun kjendes fra jernalderens slutning og altid indeholder skeletbegravelse⁵. Anderledes er forholdene i *Jylland*; ti her er runde stenkredse med brandbegravelse iagttat fra romersk jernalder, i et tilfælde med en sten i midten⁶. Mellem disse danske stenkredse og de trøndske maa der vistnok være en forbindelse.

En anden merkelig gravform er iagttat ved *Valberg* paa *Frosta*. Derfra indkom i slutten av forrige aarhundrede to like store guldringe av typen *S. Müller*, *Ordning II*, 90, med den oplysning at de hadde ligget i et til *Trondhjems museum* indbragt, sterkt

¹ Nordiske Fortidsminder II, s. 37. Kjedlerne avbildet som fig. 13 og 17.

² Fornlevninger etc. i Nordre Trondhjems amt, s. 48.

³ En andenstensætning viste samme bygning, men var tom.

⁴ *O. Almgren*, Sveriges fasta fornlävningar, s. 33.

⁵ L. c.

⁶ *S. Müller*, Vendsysselstudier, Aarb. 1912, s. 95 og fig. 13.

beskadiget bronsekar, som var nedsat i et grustak uten spor av gravrum eller stenpakning omkring¹. At finderens beretning i hovedsaken er korrekt, fremgaar av en undersøkelse² paa stedet som nylig er foretat av konservator Th. Petersen, der i samme grustak fandt nogen brudstykker av den tidlige, vakre kamform av ben, Nordiske Fortidsminder II, fig. 12, hvis tidsstilling og typologiske forhold først er erkjent av Shetelig³.

Dette er jo gravanlæg som leder tanken hen paa den førromerske jernalders brandpletter, og det kan vel neppe være tvil om at det er denne periodes gravskik som danner forutsætningen for dem, om vi end som materialet foreligger vistnok maa søke disse forutsætninger utenfor det nordenfjeldske Norge.

Inden vi forlater kjedelgravene, skal endnu nævnes de bekjendte

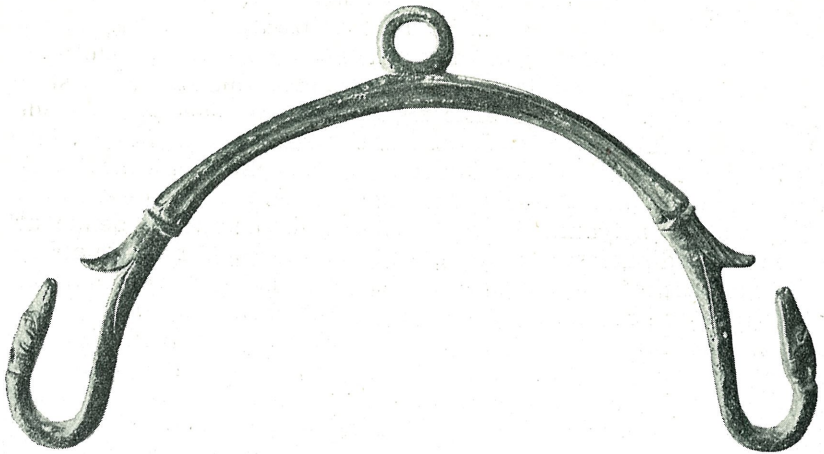


Fig. 11.

kjedelfragmenter fra *Homnes* i *Beitstaden*. Fundet blev gjort i 1866 og opbevares nu i Bergens museum. Angaaende fundomstændighetene vet man kun at kjedelen fandtes i en haug uten andre oldsaker; den var oprindelig hel, men blev senere ødelagt, saa kun hanken og ørene nu er i behold (fig. 11—12). Formen lar sig dog godt erkjende, da kjedler med slike ører og lignende hanker flere gange er paatruffet i danske og nordtyske fund, hvor der m. h. t. ørenes og hankens utformning kan utskilles bedre og daarligere arbeider. Til de bedste eksemplarer hører foreliggende stykke. Efter Willers er kar med denne art prydelser

¹ Ab. 1897, s. 86.

² T. V. S. 1919 no. 2, s. 16.

³ H. Shetelig, Datering av et hulefund fra Søndmør, B. M. aarb. 1902, no. 7.

forarbeidet i Capua, hvorfra de ældste stykker med bedst utformede ører og hank som fig. 11—12 maa være leveret i det 1ste aarhundrede e. Kr.¹. Denne kjedel er saaledes en av de ældste som kjendes fra Trøndelagen. Om gravens alder skal senere tales.

Det er alt som et særkjende for kjedelgravene nævnt at de er fattige i sit indhold. Utenfor de vanlige 2 guldringe findes der i regelen intet. Kun to fund avviker fra denne regel, idet der i et tilfælde foruten guldringene fandtes en betalingsring av guld², og en anden kjedel indeholdt en øks som R. 153, hvis fundopgaven er rigtig³.

Ikke synderlig mere rike i sit utstyr er de *skeletgrave* hvis enkle guldringe knytter dem til den kultur der her er tale om. Disse grave synes dog at være noget yngre end kjedelgravene. Som eksempel skal nævnes et fund fra *Sakshaugvang, Inderøy*, hvor man i et sammenstyrtet hellekammer fandt en noget flattrøkt mosaikperle og to guldringe, hvorav den ene nu er i Universitetets oldsaksamling i Kristiania⁴. Guldringene er i denne grav



Fig. 12.

ulike av størrelse, medens det i kjedelgravene er en ufravikelig regel at de er like store. Ved denne forskjell knyttes fundet fra Sakshaugvang til et fra *Bremsnes* i *Kvernes* pgd., som indeholdt en nu tapt betalingsring av guld samt to i tvermaal forskjellige guldringe⁵, hvorav den ene er originalen til R. 307, der som det

¹ Litteratur: A. Lorange, Norske oldsager i Bergens museum, s. 111 f. K. Rygh, Trøndelagen i forhistorisk tid, Festschrift i anledning Trondhjems 900 aars jubilæum 1897, s. 33 f. O. Rygh, Norske Oldsager, fig. 345. O. Montelius, Den nordiska jernaldernes kronologi, S. F. T. IX, s. 229 f. H. Willers, Die römischen Bronzeimer von Hemmoor s. 124, og Neue Untersuchungen etc. s. 57 ff. M. Jahn, Die ober-schlesischen Funde aus der römischen Kaiserzeit, Prähist. Zeitschr. X, s. 83 ff., 118 og 121. Videre henvisninger findes i disse arbeider.

² Katalog over det Kgl. norske videnskabers selskabs oldsagsamling i Trondhjem, s. 43.

³ Ab. 1888, s. 168.

⁴ N. Nicolaysen, Norske Fornlevninger, s. 651.

⁵ Ab. 1869 s. 158, 1870 s. 81 og 1877 s. 185.

vil sees, er smalere og virker mere massiv end S. Müller, Ordning II, 90. Det tør være mulig at denne forskjjel i ringenes størrelse har sin grund i at den gamle mode at bære en ensdannet ring paa en bestemt finger paa hver haand er ændret derhen at man nu bar ringe paa forskjellige fingre. I senere romersk tid og folkevandringstid findes jo ogsaa som regel to ringe, naar slike forekommer i gravene, og da altid varierende i form, den gamle symmetri i dette forhold er forsvundet. Ut fra denne betragtning kan man formode at disse to fund er at henføre til den romerske jernalders sidste aarhundrede.

M. h. t. kjedelgravenes datering saa peger allerede selve gravformen hen paa en tidligere periode, men noget absolut alderskriterium er den ikke, da skeletgrave kjendes fra meget tidlig jernalder¹. En datering maa da bygges paa selve gravgodset, bronsekjedlerne og guldringene. Om de to anførte kjedler fra Egge og Skogn er det alt uttalt at de kan sammenstilles med kjedler fra danske fund fra tiden ved aar 200, andre stykker igjen turde være at henføre til en gruppe hvis tid falder i det 3die aarh.².

Den tilknytning til dansk omraade som det ved enkelte leiligheter er pekt paa, fremhæves ved de oftere nævnte guldringe som i alle helt tilsvarende fund forekommer parvis. Det samme er som oftest tilfældet i Danmark³. Fra Norge kjendes to ringe av denne type i en rikt utstyret grav fra ældre romersk tid ved Store-Dal i Skjeberg⁴. Paa Vestlandet synes de at mangle, derimot har man herfra eksempler paa at ensdannede sølvringe forekommer parvis i yngre romersk tid⁵. Om de enkle guldringers forekomst i Sverige har docent dr. S. Lindqvist velvilligst sendt mig nogen oplysninger, hvorav det fremgaar at i dette land er de som oftest fundet enkeltvis. I det hele er disse ringe de ældste som haves fra jernalderen og passer godt ind i kjedelgravenes tidsramme. For kronologien er det av vigtighet at omhandlede guldringform er fundet i grav A ved Gjeite, som derved i tid knyttes til kjedelgravene.

En lignende utbredelse som bronsekarrerne viser *glasbægrene*, som representerer et noget senere avsnit av den yngre romerske jernalder karakteriseret ved en sterk overvegt for skeletgravene.

Det første fund som da bør nærmere omtales, stammer fra *Ven, Høilandet, Melhus*. Dette blev gjort i en gravhaug som efter

¹ V. J. G. s. 13.

² H. Shetelig, Arkeologiske tidsbestemmelser av ældre norske runeindskrifter, s. 14 ff. A. Bjørn, Gravfundet fra Ski i Rakkestad, Oldtiden VIII, s. 7. Begge steder med avbildninger.

³ C. Engelhardt, l. c.

⁴ Jan Petersen, anf. arb. pl. XIII, fig. 2—3.

⁵ Eksempelvis V. J. G. fig. 73.

tidens almindelige skik var anlagt paa toppen av en hoidet¹. Det stykke i fundet som interesserer os her, er et stort og ganske velbevaret glasbæger med rund bund og prydet med indslæpne frie ovaler stillet i række over hverandre, en over hele Skandinavien velkjendt form, som i Danmark og Sverige alt kjendes fra tiden ved aar 200², men som i Norge ikke er paatruffet før et stykke ut i det 4de aarhundrede, og da altid i slike grave som er præget av fremmede indflydelser som f. eks. ved Veien i Norderhov³.

Disse glasbægres sydvestlige utbredelse er velkjendt. Men de har ogsaa som nylig paapekt av dr. Ture J. Arne en østlig, kjendetegnet ved fund saavel fra det sydlige som fra det nordvestlige Rusland. Arne antar derfor at slike glas ogsaa er tilvirket i det romerske rikets østlige provinser, f. eks. Lilleasien, og derfra via Sydrusland spredtes til Norden⁴. Denne østlige indkomstvei har dog neppe spillet nogen rolle for Norge.

Senere ætlinger av glassene med indslæpne frie ovaler er bægre med rader av ellipser og ovaler og med en om end liten staaflate. Av denne type kjendes to eksemplarer fra Trøndelagen, hvorav det ene er originalen til R. 335 og nu opbevares i det danske nationalmuseum. Det er fundet i en rik skeletgrav ved *Bremsnes* i *Kvernes*, sammen med spiralartringen R. 301. Det andet stammer fra en gravplads ved *Hallem* i *Verdalen*. Dette glas⁵ foreligger bare i brudstykker, men det kan sees at det i alt væsentlig har lignet V. J. G. fig. 366. Bægret er fundet sammen med en korsformet spænde av tidlig type, som viser at det er kommet i jorden i en sen del av romersk tid.

Fra *Salthammer* i *Frol* ved Levanger foreligger et godt fund⁶ indeholdende bl. a. et høit og velbevaret grønlig glasbæger med stet og forsynet med tre store ovaler av paasmeltede tykke glasstraadte, fig. 13. I samme fund forekommer et merkelig, nu noget beskadiget og uregelmæssig stykke av et tykt grønlig glas med et ophoiert parti paa midten som bærer stotmerker. Inde i det grønlig glass sees tre blaa flekker, og en brudflate straalere i alle regnbuens farver. Dette glasstykke maa vel opfattes som steten til et bæger.

Like velbevaret som fig. 13, om end tiden har slaat sprækker i det, er et bolleformet bæger av svakt grønlig glas uten nogen

¹ K. Rygh, Katalog etc. s. 46 f.

² O. Almgren, Funde antiker Gläser in Skandinavien i Kisa, Das Glas im Altertum III, s. 906.

³ Annaler for nordisk Oldkyndighed 1836—37, s. 142 ff.

⁴ T. J. Arne, Det gotiska väldet i Sydryssland (det stora Svitjod), s. 20.

⁵ T. 591.

⁶ T. 2399—2403.

indslepne eller paalagte ornamenter fra *Valstad* i *Verdalen*¹. Dette glas har det tilfælles med bægret fra *Salthammer*, at munden ikke er avslepet, men kantet og skarp; denne ulempe har maaske



Fig. 13.

været bøtet paa med et randbeslag av metal. Det var en rikt utstyret grav dette glas fandtes i, som bl. a. indeholdt mange glasperler, hvorm der straks nedenfor skal tales, samt to naale,

¹ T. 2175 ff. Ab. 1879, s. 209 ff.

den ene av sølv, den anden av bronse, begge av den type som blev omtalt under redegjørelsen for grav F ved Gjeite.

Omtrent samme utstyr var nedlagt i en grav ved *Dragseidet, Aaffjorden*¹, som har ydet et fragment av et lysegrønt glasbæger med paalagte glastraade. Formen kan vel ikke bestemmes, men det sees dog at den ikke har været som R. 337, hvis optræden i Norge hører en senere tid til.

Likesom det for glasbægrene i mange tilfælder kan være vanskelig at paavise deres egentlige hjemsted, er dette endnu vanskeligere for de utallige *glasperler* fra oldtiden som findes strødd utover hele Europa. Om de fleste av de glasperler som er havnet i norsk jord, kan det dog utvilsomt siges at de stammer fra glasfabrikerne i de nordlige egne av de romerske provinser. Form og utstyr varierer med de forskjellige tidsavsnit hvortil de hører, og det kunde derfor være en interessant opgave at underkaste det nordiske perlemateriale en egen undersøkelse, hvorved der utvilsomt vilde fremkomme et og andet som kunde utdype kjendskapet til de enkelte perleformers alder og oprindelse. De trønderske fund av perler er dog hverken saa talrike eller indeholder saa mange stykker at en saadan undersøkelse kan foretages med noget større utbytte, hvorfor der alene her skal gives en utsigt over de former som forekommer i gravene fra den romerske jernalder.

Det blir da væsentlig at nævne to fund, fra gaardene *Valstad*² og *Myr*³, begge i *Verdalen*. Det førstnævnte indeholder 63 glasperler, hvoriblandt først maa fremhæves en temmelig lang og tøndeformet perle av rødbrunt glas med forgrenede hvite indlægninger samt en rørformet perle av skiddenhvitt glas, som paa ind- og utsiden er prydet med tre paamalte felter, som det sees paa perlen avbildet som fig. 214 hos S. Müller i hans *Ordning etc. II*. De øvrige er av mere vanlig form, ring- og tøndeformede av blaåt, grønt og sort glas, for det meste uten ornamenter eller med paamalte zikzaklinjer, som dels staar frit og dels er indrammet mellem parallele linjer. 11 perler har tvergaaende rifler omtrent som S. Müller II, 221, 4 har paamalte spetter og 2 er prismeformede som fig. 208 paa anførte sted.

Væsentlig de samme former gjenfindes i fundet fra *Myr* med 25 perler, dog her forekommer 3 av ugjennemsiktig rødt glas med vekstornamenter, deriblandt ranken. Videre en som i form og utstyr helt svarer til S. Müller, *Ordning II*, 216.

Fra de øvrige fem fund med perler foreligger væsentlig ensfarvede stykker, særlig ofte den blaa ringformede type, samt i et fund 40 stykker med guldfolie. Ravperler forekommer kun av og til.

¹ T. 1317—20. Ab. 1874, s. 49.

² T. 2186. Ab. 1879, s. 210.

³ T. 332. K. R y g h, Katalog etc. s. 44.

Disse grave tilhører alle den romerske jernalders senere og seneste del, som det alt fremgaar av de blaa, ringformede perler¹ og perlerne med paamalte zikzakbaand, som netop optræder hyppigst paa denne tid. Anderledes forholder det sig med de ensfarvede perler med tverrifler; ti disse er som det fremgaar av fundene paa sydligere omraader tilvirket allerede i ældre romersk jernalder² og avløstes derpaa av de formør som foran er nævnt, men det er jo langt fra noget usedvanlig at finde forskjellige tidsavsnits perleformer representert i gravene.

Der har hittil omtrent utelukkende været dvælet ved import-saker, men den romerske jernalder i Trøndelagen viser ogsaa sin tilknytning til og forbindelse med det øvrige nordiske omraade paa andre punkter. Naar vi nu gaar over til saker av mere hjemlig oprindelse, saa er det et litet fyldig materiale vi kan fremlægge, og av det som haves skal her bare dvæles ved de gjenstande som tidligere ikke har været omtalt i litteraturen, eller hvortil der knytter sig en mere speciel interesse. Det vil da sees at forbindelsen syd- over ikke bare avspeiles gjennom saker av romersk oprindelse.

Det ældste fund hvorfra en *fibula* forekommer, er en brandgrav fra *Vestre Alstad i Skatval, Stjørdalen*, og skyldes en undersøkelse av K. Rygh³. Av de to fibulaer fra denne grav er den ene av den «hvælvede» form som fig. 130 i Almgrens anførte arbeide. Likesom denne har den en hul fot, hylster om spiraler og perle- traade av bronse rundt alle fremtrædende kanter. To beslegtede, men noget tidligere former kjendes fra en brandgrav fra *Ski i Bakkestad, Smaalenene*⁴, hvor de blev ledsaget av en anden fibula- form, Oldtiden VIII, s. 3, fig. 2 b, der ogsaa gjenfindes i *Alstad- fundet*; dog foreligger kun overstykket. Disse fibulaer tilhører en ret tidlig del av yngre romersk tid med *Bornholm* og *Sydskan- dinavien* som sit hjemsted⁵.

Fibulaen fig. 14 er fundet paa *Island, Frosta*⁶, uten forbindelse med andre oldsaker og er som billedet viser særdeles velbevaret, endnu med spændkraft i spiralen. Det interessante ved stykket ligger deri at den hører til de tidligste efterkommere av fibulaen «mit umgeschlagenem Fuss», og er et led i den utvikling som fra denne fører over til folkevandringstidens korsformede spæn- der⁷. Fibulaen «mit umgeschlagenem Fuss» hører i Norge til

¹ Om disse se Kisa, *Das Glas im Altertum I*, s. 119.

² Beltz, *Die vorgeschichtlichen Altertümer des Grossherzogtums Mecklenburg-Schwerin*, s. 329 og pl. 59 fig. 87.

³ K. Rygh, *Undersøgelser i Stjørdalen*, Ab. 1882, s. 2 f.

⁴ A. Bjørn, *anf. sted.*

⁵ O. Almgren, l. c., s. 61.

⁶ T. V. S. 1909, no. 10, s. 5.

⁷ Almgren, l. c. s. 86 ff. H. Shetelig, *The cruciform brooches of Norway*, s. 10.

sjeldenheterne, og dens nærmeste efterkommere turde med undertagelse av Frosta-eksemplaret være ukjent, hvorimot noget senere former som alt har faat de korsformede spænders profilering, med eller uten knap ved hodet, er ret almindelige.

Ogsaa de skiveformede fibulaer har representanter i Trøndelagen, ialt fire, hvorav tre tilhører de yngste hakekorsformede. Disse trønderske eksemplarer er allerede omtalt av A. Hackman¹, der har pekt paa deres tidsstilling og i dem ser en antydning av en forbindelse mellem Finland og Trøndelagen i ældre jernalder. Den fjerde er av en mere eiendommelig form, omtalt og avbildet av K. Rygh i hans Katalog 1871, s. 24 og pl. II fig. 5 a—b. Den er fundet i *Rennebu, Sørtrøndelagen*.

Da saa mange grave fra den romerske jernalder inden vort omraade er brandgrave, er som rimelig kan være yderst litet levnet av saker hørende til dragtens utstyr. De fleste av disse saker er i almindelighet av den art at de undgaar en usakkyndig finder og de kjendes derfor væsentlig fra systematiske undersøkelser i Ind-

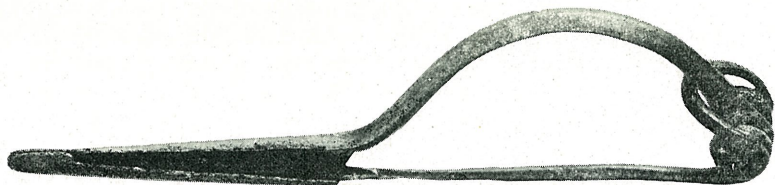


Fig. 14.

herred og Namdalen av K. Rygh og Th. Petersen. Navnlig har gravfundene fra *Risvik i Namdalen*² betydning for studiet av hjemlig kultur i den romerske jernalder. Bæltespænder av bronse, som ellers i den romerske jernalder forekomme i en række varierende og tildels vakre former, kjendes fra det her behandlede omraade i tre eksemplarer, hvorav et er gjengitt i fig. 15. Det er fundet paa *Hallem i Verdalen* uten forbindelse med andre oldsaker³.

Ikke bedre forholder det sig med *keramikken*, som dog i det sydlige og vestlige Norge er saa rikt utviklet i den romerske jernalder og den efterfølgende periode. At der fra Trøndelagen foreligger saa litet til kundskap om datidens menneskers evne til at forme leret, skyldes vel for en del at man her oppe desværre i alt for stor grad maa bygge sit studium paa de levninger av gravfund som har undgaat at ødelægges ved den tilfældige og usakkyndige

¹ A. Hackman, *Die ältere Eisenzeit in Finland*, s. 177 ff.

² Th. Petersen, *En ældre jernalders gravplads fra Namdalen*. T. V. S. 1902 no. 5.

³ K. Rygh, *Katalog etc.*, s. 63.

gravning, saa meget kan være gaat tapt. Ialt kan der anføres fem fund med syv mere eller mindre defekte lerkar, og av disse slutter fire sig til typen R. 361. Mere interesse knytter der sig til et fund fra *Vist i Verdalen*¹ med fragmenter av to lerkar, hvorav det ene synes helt at ha motsvaret S. Müller, Ordning II, 157. Der sees den samme korte hals og de horisontalt stillede brede furer ovenfor buken, videre har karret en kort og smal, men sterkt bøiet hank som tar sit utspring fra munningen. Av det andet kar er der for litet levnet til at formen i sin helhet kan bestemmes, men den turde staa R. 369 meget nær, idet fragmenterne har de samme furer og knopper og ogsaa de samme vinkelstillede streker som ornament.

En gruppe for sig danner *vaabengravene*. Det er forlængst paavist at graver rummende kun det som hørte til krigerens utstyr, er sjeldne i romersk tid², likesom det i det hele ikke har indgaat

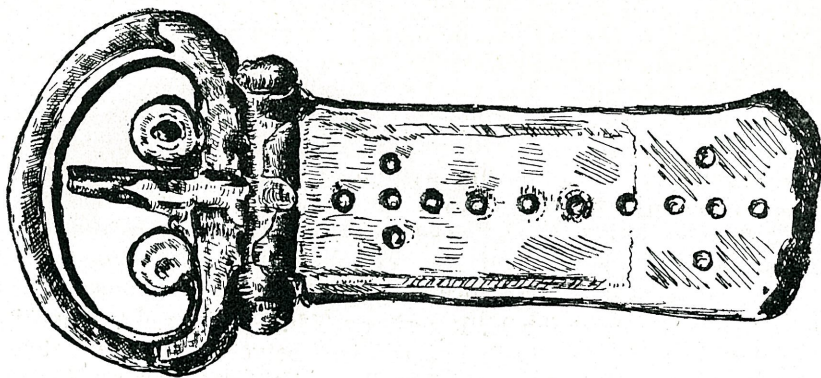


Fig. 15. $\frac{1}{4}$.

i gravskikken at vaaben i større antal skulde medgives den døde. Slik er da forholdet ogsaa for Trøndelagen, hvor der vel kan pekes paa en række vaaben som dog for den største del er fundet enkeltvis³, men paa faa grave hvor vaaben er det centrale. Det turde være unødvendig her at opregne hvilke vaabenformer og hvitke vaabekombinationer som forekommer, det skal bare merkes at sverdet, det aristokratiske vaaben som B. Brown har kaldt det, er sjeldent. Det foreligger ialt kun i 9 eksemplarer, hvorav et er enegget som R. 190, og de øvrige som R. 189. Av de tre typiske

¹ L. c., s. 36.

² H. Sletelig, Vaabengrave fra Norges ældre jernalder, Ab. 1900 s. 1 ff.

³ I mange tilfælder sikkert rester av et gravutstyr.

vaabengrave som findes fra Trøndelagen, skal kun henvises til en grav paa *Hammer, Skatval, Stjørdalen*, som nærmere er beskrevet av K. Rygh¹.

*
*
*

Det vil av ovenstaaende fremgaa at den romerske kulturindflydelse først synes at naa Trøndelagen ved midten av den romerske jernalder, saaledes ved tiden omkring 200 e. Kr. Nu vet vi jo at der ogsaa paa Vestlandet kan spores et sterkt kulturopsving ved denne tid, vel som følge av partielle indvandringer, hvis bærere har staat i nær berøring med østdansk kultur som det prægtige Avaldsnesfund vidner om². Det kunde derfor synes rimelig ogsaa at sætte den kulturbølge som har git sig uttryk i de relativt talrike fund fra Trøndelagens romerske jernalder i forbindelse med disse indvandrere, men der er træk ved gravenes anlæg og utstyr som gjør at dette ikke kan ske saa helt uten videre. Der maa lægges vegt paa at medens paa Vestlandet de fremmede importsaker fra denne tid til at begynde med kun træffes i skeletgrave, saa er i Trøndelagen romerske bronsekjedler anvendt som beholdere for rester fra likbaalet, og med den først omtalte Gjeitegrav som undtagelse hører skeletgravene væsentlig hjemme i det 4de aarhundrede. Heller ikke turde det være grav A ved Gjeite, men brandgravene i grusbanken ved *Valberg, Frosta*, der saavidt vort kjendskap endnu rækker, egentlig indleder jernalderen heroppe. Man synes derfor ikke at kunne søke forutsætningerne for Trøndelagens romerske jernalder utelukkende i eller rettere gjennom det østdanske omraade, slik som det forholder sig med samme tidsavsnit paa Vestlandet, men ogsaa indflydelse fra vestdanske egne turde ha gjort sig gjældende. Jylland gik i ældre jernalder sine egne veier m. h. t. gravskikken. Kun her findes ved begyndelsen av yngre romersk tid grave med eller uten kjedel under flat mark som ved *Valberg* og med samme fattige utstyr, medens rikt utstyrte skeletgrave er eneraadende paa Sjælland. Henimot en forbindelse med Jylland peker ogsaa de foran beskrevne stenkredse ved *Esge*.

Men er ikke ogsaa en anden forklaring mulig, nemlig den at her foreligger et tilfælde av lokal tradition, saaledes at vi i første del av yngre romersk jernalder kun har at gjøre med en gammel gravskik, som bare gjennom bronsekjedler gjør et rikere indtryk? Men selv om saa var tilfældet, skulde vi dog, naar fremmede importsaker i saavidt stort antal naadde hitop og saaledes vidner om en

¹ T. V. S. 1903, no. 4, s. 10 ff.

² V. J. G., s. 58 f.

sterk kontakt med sydligere egne, ha ventet at finde den nye gravskik med ubrændt lik, men skeletbegravelser nordenfjelds hører som alt paapekt til en noget senere fase av den yngre romerske jernalder.

I anden belysning maa den oftere nævnte grav A ved Gjeite sees, ti denne er gjennom sit anlæg og rike utstyr av romerske bronsekar præget av den samme kultur som Avaldsnesfundet, men ret betegnende er der i utstyret trængt ind et vstdansk element, nemlig lerbægeret fig. 5, som saavidt jeg har kunnet finde mangler paralleler paa Sjælland.

Litt efter litt utjevnes imidlertid den forskjel som til at begynde med hersket mellem Vestlandet og Trøndelagen. Skeletgravene blir efterhaanden mere fremherskende, og samtidig brer bebyggelsen sig saa at ogsaa kyststrækningerne faar en om end mere spredt befolkning.

Gangen i den nordenfjeldske jernalders utvikling kan sammenfattes slik: Efterat Trøndelagen i den førromerske jernalder har været kjendetegnet ved en sterk depression, indledes en ny epoke i landsdelens kulturhistorie omkring 200 e. Kr. Jevnt øker fundene i denne og den efterfølgende periode indtil nye og sterke fremmede impulser bringer med sig et stort opsving i Vendeltid, det tidsavsnit som indleder Trøndelagens historisk bevidnede magtstilling i vikingetiden.

Tillæg.

Fortegnelse over trønderske fund av bronsekar og glassbægre fra romersk jernalder.

Bevarte bronsekar:

Leangen, Sundalen. Den øvre del av et riflet bronsekar som R. 351.

Ingen nærmere fundoplysninger. T. 3897. Ab. 1889 s. 82.

Berg, Frosta. Fragmenter av en bronsekjedel av Østlandstypen.

Indsendt uten nærmere oplysninger sammen med en øks = R. 153. T. 3805—6. Ab. 1888 s. 168.

Valberg, Frosta. Fragmenter av et bronsekar fundet sammen med to glatte guldringe i et grustak. T. 5102. Ab. 1897 s. 86.

Hallem, Verdalen. Gravfund hvori et stykke av bunden av en bronsesil. T. 586 ff. K. Rygh, Katalog etc. s. 64.

Ø. By, Verdalen. Bronsekjedel av Østlandstypen fundet i en rois uten andre oldsaker. T. 4123. Ab. 1890 s. 102.

- Verdal, Inderøy.* Fragmenter av en bronsekjedel som har tjent som beholder for brændte ben. Gravgodset utgjordes av en nu tapt spiralring av guld. T. 326. K. Rygh, Katalog etc. s. 43.
- Gjeite, Frol.* Gravfund med to bronsekar, hvorav det ene som R. 351, samt sil og øse av bronse. T. 467 ff. K. Rygh, l. c. s. 54.
- Gjeite, Frol.* Kjedel av hamret bronseblink fundet halvfylt med brændte ben i en haug. Avbildet fig. 9. T. 483. K. Rygh, l. c. s. 55.
- Skjerve, Skogn.* Bronsekjedel fundet i en rois, omsat med sten og fylt med brændte ben. Avb. fig. 10. T. 3850. Ab. 1888 s. 170.
- Egge, Stod.* Defekt bronsekjedel av Østlandstypen. Fundet tillike med to glatte guldringe. T. 532, K. Rygh, l. c. s. 59.
- Homnes, Beitsstaden.* Hank og ører av en bronsekjedel. Fundet med brændte ben i en haug. Avb. fig. 11—12. A. Lorange, Norske oldsager i Bergens museum, s. 111.
- Lines, Bjørnør.* Foten og mundingsranden av et bronsekar samt sil og øse av bronse. Fundet i en rois. Silen og øsen avbildet i fig. 3. T. 1281 ff. Ab. 1874 s. 46.

Tapte bronsekjedler:

- Torgaard, Tiller s., Klebu pgd.* Ifølge flere beretninger skal her være fundet en guldring og en kjedel av bronse som nu begge er tapt. K. Rygh, Fornlevninger og oldsagfund i Søndre Trondhjems amt, s. 220. Ab. 1869 s. 162. T.V.S. 1876 s. 172.
- Sakshaugvang, Inderøy.* I Stineshaugen er fundet en bronsekjedel der skal være «indsendt til Trondhjem». K. Rygh, Fornlevninger og oldsagfund i Nordre Trondhjems amt, s. 70. Jfr. Ab. 1874 s. 171.
- Haugan, Inderøy.* I en haug fandtes en bronsekjedel helt fylt med brændte ben. Kjledelen opbevarede længe paa gaarden, men gik siden tapt. K. Rygh, sidst anf. arb. s. 70.
- Ysse, Verdalen.* I en haug her skal der for 1817 være fundet en bronsekjedel med aske i samt en lanse, et fireegget spyd, en armring av guld og brændte ben. Sakerne laa under en stor stenhelle. K. Rygh, l. c. s. 84.
- Søgstad, Frol.* Her fandtes i en sandhaug en sterkt medtat bronsekjedel indeholdende brændte ben. K. Rygh, l. c. s. 89.
- Rannem, Sparbu.* I en haug fandtes i 1835 en næsten optæret bronsekjedel og to massive guldringe i et gravkammer. Kjledelen og den ene guldring er nu i Universitetets oldsaksamling i Kristiania. C. 2608. Den anden beholdtes av eieren. Det er muligens denne ring som i 1890 indkom til Trondhjems museum med oplysning om at den var fundet paa Rønne, en gaard som ikke findes. Omhandlede ring er av

sølvblandet guld, tynd og tildannet ved hamring. T. 4158. N. Nicolay sen, Norske Fornlevninger s. 651. Ab. 1890 s. 104.

Glasbægre:

- Ven, Høilandet, Melhus.* Glasbæger med avrundet bund og ind-slepne frie ovaler. Fundet i et av heller bygget gravkammer sammen med et lerkar som R. 361 og vaaben av mosefundstypen. T. 363. K. Rygh, Katalog etc. s. 46 f.
- Dragseidet, Aafjorden.* Fragment av et grønlig glasbæger med paasmeltede glastraade. Fundet i et gravkammer i en røis sammen med glasperler og bronsenaale. T. 1317—20. Ab. 1874 s. 49.
- Valstad, Verdalen.* Bolleformet, glat glasbæger fundet i et hellekammer sammen med glasperler m. m. T. 2175—86. Ab. 1879 s. 209 ff.
- Hallem, Verdalen.* Fragmenter av et glasbæger av hovedtypen R. 335. Fundet sammen med vaaben av mosefundstypen m. m. T. 592—605. K. Rygh, Katalog etc. s. 65.
- Salthammer, Frol.* Glasbæger paa stet, avbildet som fig. 13, samt steten til et andet bæger fundet i et gravkammer tillikemed et lerkar som R. 361 m. m. T. 2399—2403. Ab. 1880 s. 228 f.
-